

OBREDJE IN BOGOČASTJE OSNOVE LITURGIKE

1 ČLOVEK JE OBREDNO BITJE

Kaj je obred? Slovar slovenskega knjižnega jezika pravi, da je obred: *javno slovesno dejanje v predpisani oziroma ustaljeni obliki*. In ker je lastnost obreda določena strukturna ustaljenost (kljub improvizaciji), lahko razumemo obred kot ponovljiv potek dejanj s simbolno naravo. Seveda pa ni v krščanskih obredih to ponavljanje obredov v smislu krožnega ponavljanja, ampak v smislu cikličnega krožnega ponavljanja v obliki spirale, ki nas vodi vedno bližje h Kristusu in s tem k dokončnemu srečanju z Njim.

Izraz »obred« izvirava iz stare besede »obrediti«, kar pomeni postaviti v vrsto ali v red. In če kaj, potem je vsakemu obredu lastno to, da ima svoj red, ureditev in določeno zaporedje dogodkov. Ta red je tako notranji kot zunanji. Slednji je še posebej zaznaven slehernemu, ki prisostvuje obredu.

Pri obredih gre predvsem za simbolno dogajanje, tako da je vse simbolično: prostor, čas, besede, kretnje, oblačilo, jed itd.

Obredi so najbolj znana orodja za doseganje utrjenih, pozitivnih medsebojnih človeških in družbenih odnosov. Njihova lastnost je v tem, da se ponavljajo in s tem ustvarjajo: skupnost, povezanost, zaupanje, varnost, smisel... skratka nekaj pozitivnega in prijetnega. Tako na primer molitev molivcem zelo pomaga, ker jim že po nekaj besedah odvede njihove stresne ali travmatične duševne vsebine v prijetnejše okolje skupnosti, povezanosti in varnosti. Tako obred nima učinkov le v okviru individualne psihologije, pač pa ritualno učinkuje tudi s tem, da obnavlja povezavo med posameznikom in njegovo človeško skupnostjo.

Namen obredov je tudi obnavljanje razpadajočih, z interesi obremenjenih povezav med ljudmi v novo, brezpogojno, nadinteresno zavezo. Med obrednim praznovanjem vsak posameznik opusti svoje interesne dejavnosti in se posveti obnovitvenemu obredu skupnosti.

Da je obredno praznovanje zapovedano, nam zgovorno pove **Sinajska zapoved, ki pravi:**

»Spominjaj se sobotnega dne in ga posvečuj! Šest dni delaj in opravljaj vsa svoja dela, sedmi dan pa je sobota za Gospoda, tvojega Boga: ne opravljaj nobenega dela, ne ti, ne tvoj sin, ne hči, ne hlapec, ne dekla, ne živina, ne tujec, ki biva znotraj tvojih vrat. Kajti v šestih dneh je Gospod naredil nebo in zemljo, morje in vse, kar je v njih, sedmi dan pa je počival. Zato je Gospod blagoslovil sobotni dan in ga posvetil« (5Mz 5,1-22).

Odlomek nam razodeva dva dogodka, ki sta Mojzesovemu ljudstvu **podlaga za obredno obnavljanje zaveze z Bogom.**

- a) Stvarjenje sveta
- b) Rešitev iz egiptovske sužnosti (na sedmi oz. sobotni – praznični dan)

Oba dogodka želita povedati, da je vse odvisno od Božjega delovanja in da bi sveta brez Boga (in skupnosti, ki ohranja zavezo z Bogom) sploh ne bi bilo. Brez skupnosti in njenega Boga bi bila samo še smrt.

Obredi vršijo dvojno vlogo:

A. V obredih posameznik najde moč, da preklopi svoja, z osebnimi težavami in stresi obremenjena čustva na prijetnejša, varnejša skupinska čustva, ki ga umirijo in povežejo z drugimi. Tako je obred:

- a. pot k dobremu,
- b. pot k pozitivnemu in
- c. pot k svobodi.

B. Med obredom so vsi člani skupnosti, odvezani – **osvobojeni** svojih individualnih, vase zaprtih rutin, odvezani igranja svojih interesnih družbenih vlog in so zaradi te odvezanosti pripravljene in odprte za gradnjo nove, brezpogojne zaveze s soljudmi in z Bogom.

1.1 Enkratnost (neponovljivost) obredov

Potrebno je razlikovati med obrednikom in obredom. Obredna dejanja niso nikoli ponovljiva in ne obstajajo v liturgičnih knjigah, ker so dejanja. Včasih ljudje menijo, da so obredi zgolj stvar obrednikov. To je res le na ravni obrednega reda, ne pa obrednega dejanja. Obredi niso le redi obrednega dejanja, ampak tudi sama dejanja.

Predstavlja si na primer razliko med svojo srednješolsko maturo in opisom v knjigi ali filmu, ki na splošno govori o maturi. Sploh ni primerjave. Knjiga ali film ne vsebuje ljudi, ki jih ljubiš ali sovražiš z vsem kar to vključuje ali pomeni. Niti približno ne morejo opisati tvoje lastne izkušnje upanja, izgube, strahu in vznemirjenja. Ta dogodek se ne bo nikoli ponovil, četudi še kdaj oblečeš tisto obleko. Nikoli ne boš več isti kot takrat, ko si šel po svojo diplomu in se morda spotaknil na stopnicah. Tudi tvoj spomin na ta dogodek ni enak temu dogodku. Vsak posamezni obred, ki se je kdajkoli zgodil, je edinstven.¹ Skratka, vsako obredno dejanje je edinstveno, neponovljivo.

1.2 Problemi pri razumevanju simbolov in obredov

Simboli in obredi lahko pomenijo različne stvari in različnim ljudem. Vzemimo simbol zastave ZDA:

- a) Za ljudi drugih držav gotovo zbuja drugačne občutke, kot pa ameriškemu državljanu, še posebej tistim, ki nasprotujejo zunanji politiki ZDA.
- b) Za Američane pa je to svet simbol svobode in demokracije, za druge pa je lahko simbol opresivnega in netolerantnega režima.

Podoben problem lahko srečamo pri vrednotenju obredov.

- a) Če raziskovalec - znanstvenik ostane hladnokrven in objektivni ter samo poroča kako obredi izgledajo kot tudi, kako se uporabljajo, se izgubi občutek in moč obreda.

---

¹ Bernard Cooke, Gary Macy, *Christian Symbol and Ritual*, Oxford 2005, str. 24.

b) Če pa raziskovalec nato doda nekaj opisov kaj obred pomeni za vpletene, pa je lahko takšen opis po eni strani stvarnejši, po drugi pa tudi manj objektivni. Gotovo ima za tiste, ki obhajajo nek obred, določeno duhovno moč. Če pa se raziskovalec temu obredu pridruži, pa je lahko v opisovanju manj verodostojen, saj ga lahko notranje nagovori in tako se lahko počuti že ujetega v samem obrednem dejanju.

1.3 Notranji in zunanji udeleženci

Nekdo je lahko notranji udeleženec ali zunanji udeleženec (opazovalec). Če je nekdo notranji udeleženec, lahko izkusi čustvo in učinek obreda, če pa je nekdo samo opazovalec, pa lahko bolje oceni, kako obred oblikuje kulturo vpletelih posameznikov in celo če obred dejansko predstavlja (izvaja) to, kar naj bi izvajal. Kdo lahko torej bolje opiše nek obred? Gotovo lahko notranji udeleženec bolje opiše učinek, ki ga ima obred na njegovo življenje, medtem ko zunanji opazovalec lahko bolje opiše, kako se obred sklada z vzorcem drugih kultur in kako obred odraža strukturo moči in (organizacijo) družbe.

Neizogibno vprašanje ki sledi je kdo ima torej prav? Kateri opisuje resničnost obreda?

Videti je, da ni pravega odgovora na to vprašanje, saj tako zunanji kot notranji udeleženec govorita s svojega kulturnega stališča. Za notranjega udeleženca obred odraža resničnost, torej kar obred obljublja to prinaša (v primernih okoliščinah), zunanji opazovalec pa je le raziskovalec, znanstvenik, ki proučuje. Res je, da tudi znanstvenik prihaja iz neke svoje kulture in tako vnaša svoje poglede na svet in ima svoje lastne obrede. In ko prakticira svoje lastne obrede je tudi on notranji udeleženec in se sooča z enakimi težavami kot drugi notranji udeleženci. Skratka, vsak je notranji udeleženec v svojem svetu, vsak pa pripada vsakemu določenemu svetu. Nihče ni zunanji opazovalec za vse svetove in tako nihče ni povsem »objektiven«.

Gotovo bo notranji udeleženec doživljal obred kot tisti, ki resnično deluje, medtem ko bo zunanji opazovalec za isti obred trdil, da ne deluje, kot bi naj. Ko se torej ti udeleženci ne strinjajo, morajo začeti primerjati razlike v svojih pogledih, ki jih pripeljejo do objektivnejšega razumevanja določenega obreda. Take vrste vzajemno in spoštljivo debatiranje o razlikah je resnična priložnost za obojne, da se učijo in rastejo.

Iz tega sledi, da moramo soditi drugače verujoče znotraj njihove kulture ter da vsak živi v določeni kulturi s svojimi obredi.

2 ČLOVEK JE BITJE PRAZNOVANJA

Praznik in praznovanje sta imela tako nekoč kot tudi danes velik pomen v človekovem odnosu drug do drugega in do stvarstva. Človek je vedno našel dovolj nagovorljive vzroke, da je praznoval. Razlog za praznovanje ni toliko nek užitek, zabava ali veseljačenje, ampak je bil predvsem nekaj notranjega. Ker je človek tudi duhovno bitje in zato povezan tako z naravo kot tudi z vsem kar presega naravo, se nenehno odpira k presežnemu in vzpostavlja na različne načine s tem presežnim svoj odnos v obliki češčenja in praznovanja.²

Kaj je praznik? *dan, ko se navadno ne dela in dan, ki je posvečen kakemu pomembnemu dogodku ali spominu nanj*

Etimološko:

- **praznik:** dan, ki je izpraznjen dela in napolnjen z duhovnimi stvarmi, z obredi (z obrednimi žrtvovanji, molitvami, pesmimi in plesi)
- **svetek:** sveti dan, dan svetih ali duhovnih stvari
- **festival:** dan veselja slavlja, slavnosten dan

To je dan, ko človek, vsaj za kratek čas ali pa tudi za ves dan opusti svoja posvetna opravila in skrbi in se posveti duhovni razsežnosti svojega bivanja. To je v krščanstvu nedelja, v judovstvu sobota, v muslimanstvu petek.

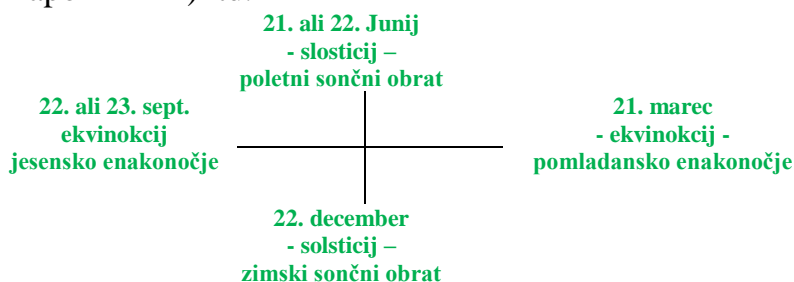
Na praznik je navadno hiša pospravljena, počiščena in urejena. Tako bi naj bil tudi človek na ta dan »pospravljen« ali urejen in ne le na zunaj, ampak tudi navznoter, to je spravljen s seboj, bližnjim in Bogom.

Papež **Janez Pavel II.** je zapisal, da »Brez praznikov, upanje nima kje prebivati.«

Podobno pove tudi stari slovenski pregovor, ki pravi: *Če praznike zapustiš, prazniki zapustijo tebe.*

Večina tradicionalnih praznikov ima izvor v religiji. Naravne pojave in sile so pripisovali bogovom. Ker so določene sile v naravi neobvladljive in ker so jih povezovali z božanstvi, so gledali na določena božanstva kot nenaklonjena, kot tista, ki se ne zmenijo za človeka in dopuščajo zlo. Zato so se jim uprli na tak način, da so jih prosili (rotili) za pomoč in jim darovali daritve in žrtve.

Mnogi prazniki so nastali na podlagi naravnih pojavov, na primer: spremembe letnih časov (jesenska narava se s svojimi plodovi prevesi v smrt in zimsko upostošenje), ob dežju na videz mrtva puščava nenadoma ozeleni; na severu prihod sonca po dolgi in naporni zimi) itd.

² Niko Kuret, *Praznično leto Slovencev*, v uvodu, Ljubljana 1989.

Vera - temelj praznikov

Ker so bili prazniki sprva verski in ne civilni, se je vanje vključilo vse občestvo, vsa skupnost, saj nekdanj ni bilo ločenosti med svetim in posvetnim ali kot je zapisal Aristotel: »Žrtvovali so in se sestajali, opravljali obrede in častili bogove, sebi pa privoščili počitek in razvedrilo.«

V versko praznovanje so vključevali tudi igre in zabave, zato je ob praznikih zamrlo vse javno življenje. Zaprli so šole, nehali trgovati in se vojskovati. Ob prazničnih dneh so zauživali boljše hrano, še posebej meso, ki ga sicer niso pogosto uživali. Zato je uživanje mesa predstavljalo enega od prazničnih 'razkošij'. Bogovom so darovali živali, to je darovali so življenje, njim pa je ostalo meso.

Na velikih praznovanjih so trgovci priskrbeli ljudem hrano in pijačo, kramarji pa razne spominčke. Pridružili so se jim tudi sodniki, ki so javno reševali spore, filozofi in matematiki, ki so držali dolge govore, pesniki in pisatelji, ki so pisali himne in hvalnice bogovom, pa tudi zmagovalcem na igrah. In tako je iz verskih praznovanj nastal sejem. Tem sejmom pa so kasneje kristjani dodali praznovanje farnega zavetnika ali obletnico posvetitve cerkve, kar imenujemo »proščenje in žeganje«.

2.1 Splošna in zasebna praznovanja

Praznovanja so si po vsem svetu zelo podobna, saj so človeški dogodki, problemi in skrbi, odnos do narave in nadnaravnega, sorodni ali podobni. Prazniki označujejo pomembne življenjske trenutke, obdobja ali cikle v koledarskem letu, praznične dogodke v lokalnih, poklicnih in drugih skupnostih. Praznovanja zaznamujejo tudi sodobno dogajanje; včasih se zgledujejo po starejših vzorcih, oblikujejo pa se lahko tudi po modernih trendih (prim. <http://zalozba.zrc-sazu.si/index.php?q=sl/node/49>).

Poznamo splošna praznovanja, to so praznovanja, ki zadevajo celotno družbo, narod ali narode in praznovanja, ki so vezana bolj na zasebno življenje: na družino, lastno življenje in podobno.

2.1.1 Splošna praznovanja

Gre za praznovanja, ki so lahko »obvezujoča« za celotno družbeno skupnost, ali pa so zgolj tradicionalna praznovanja, kot so šege in navade (Dan žena, Valentinovo, Pust, Noč čarovnic ali praznik groze – angl. Halloween, Miklavž, Dedek Mraz,). Praznovanja so lahko nevtralne, politične ali verske narave.

Obletnica samostojne Slovenije

To je praznik za vse državljane, pa tudi za vse tiste, ki so naši državi kakorkoli pomagali do njene državne suverenosti.

Osnovna zamisel praznovanja državnosti, kot jo je oblikoval koordinacijski odbor vlade za izvedbo protokolarnih pravil, je v tem, da se praznovanje ne omejuje le na dva ali tri osrednje dogodke v prestolnici, marveč skuša v svoj okvir zajeti in vključiti široko paleto počastitev in praznovanj po mnogih slovenskih krajih (slavnostni koncerti, osrednja državna proslava, počastitev obletnice odhoda zadnjega vojaka Jugoslovanske ljudske armade 26. oktobra 2001 iz Slovenije v Koprno, številne slovesnosti v lokalnih skupnostih itd.).

Praznovanje občinskega praznika

Gre za praznovanje (samostojnosti) občine kraja ali mesta.

Dan proti totalitarizmu - praznovanje svobode (23. avgust)

Prvo praznovanje tega praznika je bilo 23. avgusta 2009 v Stockholmu, to je v glavnem mestu Švedske. Pobudo za praznovanje je dal Evropski parlament in Svet Evrope. Uvodni govor ob tem mednarodnem spominskem dnevu na žrtve komunizma in nacionalsocializma ter ob praznovanju dvajsete obletnice padca železne zaves je imela švedska ministrica za evropske zadeve Cecilia Malmström. Dejala je, da je »današnji dan za slovesno spominjanje zelo primeren, saj je bil natanko pred sedemdesetimi leti podpisan pakt Ribbentrop-Molotov, ki je vodil v strašno drugo svetovno vojno, milijone mrtvih in žrtve holokavsta... Danes praznujemo tudi dvajsetletnico padca Berlinskega zidu, kar je vodilo v svobodo in demokracijo v nekdanjih diktaturah in omogočilo ponovno združevanje Evrope.

Prim.: <http://www.scnr.si/naslovnica/svedska-ob-23-avgustu-dan-proti-totalitarizmu-praznovanje-svobode/>

Praznovanje evropskega dneva jezikov (26. sept.)

Cilj praznovanja je v tem, da se javnost osvesti o spoštovanju vsej jezikov ter spodbujanje k vseživljenjskemu učenju jezikov. Namreč jeziki odpirajo vrata in nova obzorja osebnemu in poklicnemu razvoju posameznika kot tudi k ekonomskemu razvoju.

Svetovni dan oceanov (8. junij)

Oceani imajo odločilno vlogo pri ohranjanju življenja na Zemlji in so ključni dejavnik klimatskih sprememb. Vendar se lista neželenih sprememb v okolju povečuje. Letošnja osrednja tema je "**Naši oceani, naša odgovornost**" ter "**En ocean, eno podnebje, ena prihodnost**". Obeležitev tega dne ima en sam namen - vplivati na dejanja vsakega posameznika, da postanemo odgovorni prebivalci Modrega planeta.

Prim.: <http://www.nib.si/index.php/aktualno/dogodki/274-praznovanje-svetovnega-dneva-oceanov-na-nib-bo-potekalo-pod-astnim-pokroviteljstvom-gospe-barbara-mikli-tuerk.html>

2.1.2 Zasebna praznovanja

Rojstni in godovni dan

To je poseben dan, ko slavljenju čestitamo, mu izrečemo dobre želje, ga obdarimo in se z njim poveselimo.

Praznovanje krsta, obhajila, birme, poroke, posvetitve...

Jubilejna praznovanja:

Gre za obletnice življenja – vsakoletna obletnica, »Abraham«, obletnica poroke (srebrna, zlata, diamantna, železna), ...

Novoletno praznovanje

3 ČAS IN ČASOVI

Čas je medij, v katerem se dogaja komunikacija in odnos med človekom in Bogom.

3.1 Čas v arhaičnih kulturah

Arhaične kulture poznajo kozmični (vesoljni) čas, ki ima splošne razsežnosti. To je čas:

- ENEGA LETA = gibanje zemlje okrog sonca
= štirje letni časi, zaznamovani z dvema solsticijema (na začetku poletja in zime) in dvema ekvinokcijema (začetek pomladi in jeseni).
- ENEGA MESECA = vrtenje lune okrog zemlje (29 ali 30 dni)
- ENEGA DNE = rotacija zemlje okrog svoje osi (24 ur).

To je čas koledarjev, ki je razdeljen v *mesece, tedne in dneve*; je nekaj, kar ne zavisi od človeka. Vendar je človeku prav to redno ponavljanje mesecev, tednov in dnevov, dalo občutek časa, po katerem je določil svoje aktivnosti. V ta vesoljni čas, ki ima svoj kozmični ritem, vstopa torej človek s svojim osebnim, družinskim in družbenim življenjem. S tem vstopom človeka v kozmični čas, nastane iz zgolj kozmičnega **zgodovinski čas**. To je čas, ki mu daje merila človek. Tako so npr. Judje šteli čas po rodovih, od monarhije naprej pa po kraljih. Rimljani so najprej šteli čas od ustanovitve Rima (21. apr. 753 pred Kr.), nato pa po konzulih in cesarjih.

JULIJANSKI KOLEDAR: Do leta 46 pred Kr., to je do julijanske reforme koledarja (rimski cesar Julij Cezar) so začeli leto z marcem. Po Julijanskem koledarju se začne leto z januarjem in ima 365 dni (dejansko pa šteje 365 dni, 5 ur, 48 minut in 46 sekund). To pomeni da je v resnici leto bilo predolgo za 11 minut in 14 sekund (drugo se izenači med leti). Ta razlika je do leta 1582 narastla na 10 dni naprej, kakor je kazal koledar.

GREGORIJSKI KOLEDAR: Papež Gregor XIII. je ukazal da se zgoraj omenjena razlika izpusti in se tako po 4. oktobru drugi dan piše 15. oktober. Na to reformo nas spominja tudi smrt sv. Terezije, ki je umrla na dan sv. Frančiška zvečer. Naslednji dan se praznuje dan njene smrti in to je 15. oktober.

Do 6. stol. so šteli leta po vladarjih, konzulih. Rimski menih Dionizij Exiguus (+555) pa je izračunal dan Kristusovega rojstva in tako so začeli šteti po Kristusu. Zmotil se je za 5 ali 6 let.

V 2. stoletju so kristjani začeli praznovati Vel. noč v nedeljo po 14. nisanu ali prvi pomladanski polni luni (med 22. marcem in 25. aprilom). Zaradi uvedbe gregorjanske reforme koledarja se v datumu velike noči razlikujejo vzhodne Cerkve od rimske.

Razumevanje časa pri Keltih:

Za Kelte je bil nov dan svet. Obstaja keltska molitev, ki izraža njihovo čutenje, da je dan božje darilo. Dan je razumljen kot čas blagoslova, ki se spušča na Boga, na tistega, ki moli, na druge in na naravo.

*Bog, blagoslovi nov dan, ki mi še nikoli ni bil dan,
in z njim blagoslovi svojo lastno navzočnost,
zmagoslavni Bog.*

Blagoslovi moje oči in naj one blagoslovijo vse, kar vidijo.

Blagoslovil bom svojega soseda in on naj blagoslovi mene.

Bog, podeli mi čisto srce in ne spusti me iz svojega vida.

*Blagoslovi moje otroke in mojo ženo
in blagoslovi moje premoženje in mojo živino.³*

Kelt je dan preživel sredi narave in zato imel ustvarjalen občutek za dan.

3.2 Čas v Svetem pismu

Stara zaveza: Božje razodetje se odpre in zapre v času. Sv. Pismo daje prednost času (ne prostoru) kot kraju navzočnosti Boga.

Izrael ni nikoli posvečeval cikličnega časa narave kot takšnega. Vzame ga ter ga posveti, saj se v njem kaže Božje razodetje - zgodovina odrešenja. Svetopisemski človek čas doživlja pod močnim vplivom nastajanja. Pozna le dovršena in nedovršena dejanja. Preteklo se predvsem v bogoslužnem spominu doživlja kot nekaj ponovno sedanjega. Vsak rod je znova slavil Jahvejeva odrešilna dejanja v preteklosti in jih s tem tudi doživljal kot sedanja. Torej je izvirno svetopisemsko doživljanje časa kot **“ritmičen čas”**. Nastal je iz doživljanja rednih menjav v naravi, vsakokratnega doživljanja življenjskega položaja in predvsem iz vedno novega doživljanja Boga.

Seveda se je v SP vrnilo tudi *mitično krožno mišljenje ali pojmovanje časa*. V Pridigarjevi knjigi (1, 4-11) najdemo naslednje besede, ki govore o nekem krožnem se vrtenju:

Rodovi odhajajo in drugi prihajajo,
zemlja pa vedno ostaja.
Sonce vzhaja in sonce zahaja,
hiti k svojemu kraju, od koder spet vzhaja.
Veter veje proti jugu in se obrača proti severu,
vrti se okrog, piha in se vrača k svojemu
kroženju
Vse reke tečejo v morje
in morje se ne prenapolni;
v kraj, kamor reke teko,
tja vedno zopet teko.
Vse reči so utrudljive,
bolj nego se more dopovedati;

oko se ne nasiti z gledanjem,
uho se ne napolni s poslušanjem.
Kar je bilo, bo zopet;
kar se je zgodilo, se bo zopet zgodilo;
nič ni novega pod soncem.
Je li kaj, o čemer bi se reklo: Glej to je novo!
Zdavnaj je že bilo v vekih, ki so bili pred nami.
Ni spomina na prejšnje;
tudi na poznejše, ki še bodo,
ne bo spomina nanje pri tistih,
ki bodo pozneje živeli” (Prd 1,4-11).

³ John O'Donohue, *Anam cara*, Ljubljana 2002, 116.

Zraven tega krožnega mišljenja časa je navzoče tudi *linearno razumevanje časa*. Bog stoji kot stvarnik na začetku človeške zgodovine, v tej zgodovini jih srečuje in začeto privede do konca.

Nova zaveza: V NZ pa je čas pojmovan kot *včeraj, danes in jutri*. Kristus, ki daje smisel preteklosti, sedanjosti in prihodnosti je alfa in omega, začetek in konec zgodovine.

Ob prebiranju novozaveznih besedil srečamo tri zelo pomembne izraze, ki označijo določen pomen časa: KRONOS, KAIROS in AJON.

Kronos pomeni nedoločen čas, oz. čas ki traja. To je ves čas, v katerem Bog deluje.

Kairos je trenutek, v katerem Kristus deluje v prostoru. Tako je v Novi zavezi KRONOS prevzel odrešenjsko značilnost po KAIROSU Kristusove smrti in vstajenja. Kronos je postal čas milosti ali kairos.

Ajon pa pomeni čas dolgotrajnosti življenja (vek, doba, trajanje) tek življenja od rojstva do smrti. Na primer: "Ana je naredila obljubo in rekla: 'O Gospod nad vojskami! Ako se milo ozreš na nadlogo svoje dekle in se me spomniš ter ne pozabiš svoje dekle, pa daš svoji dekli sina, ga bom dala Gospodu za **vse dni njegovega življenja...**'" (1Sam 1,11; 1,22).

Danes imamo različna pojmovanja časa:

- *kapitalistično* pojmovanje časa: to je čas denarja, zaslužka, proizvodnje;
- *marksistično*: človek gospodar nad svetom
- *kozmično* (ekologija, narava)
- eksistencialno: čas, v katerem se bom odrešil; itd.
  - * Kozmični čas - uravnan po naravnem ciklusu (večno vračanje stvari).
  - * Zgodovinski čas - pojavi se s človekom in dogodki.
  - * Odrešenjski čas - čas, ki je ukoreninjen v Kristusa.

Odrešenjski čas, čas, ki je ukoreninjen v Kristusa

Novozavezna zgodovina ni podrejena kozmično cikličnemu času, ampak k Bogu, v katerem se kaže in razodeva. Najpomembnejši dogodek v zgodovini je učlovečenje božjega Sina, ali kakor pravi sv. Pavel "polnost časov" (Gal 4,4). S Kristusom se je začel čas odrešenja, čas milosti ali njegovega delovanja.

Odrešenjski čas ima eshatološko razsežnost, ki jo moremo izraziti z izrazi kot "*že dovršena*" in "*še ne popolnoma uresničena*".

Odrešenje ima dve stopnji: oznanjenje = Stara zaveza in uresničenje = Nova zaveza. Jezus je središče in ključ za branje notranjega božjega načrta.

4 JUDOVSKA PRAZNOVANJA

Judovsko leto se deli na dvanajst mesecev, ki trajajo 29 ali 30 dni. Ker pa je vsota dvanajstih mesecev precej krajša od sončnega leta (za približno 11 dni), je včasih potrebno dodati še trinajsti mesec. Na primer judovsko leto 5762 se je začelo 18. septembra 2001 (včasih tudi oktobra) in se je končalo 6. septembra 2002.

4.1 Sobota (Šabat)

Sobota pomeni konec ali krona sedemdnevnega dedna in je prvoten praznik judovskega ljudstva; dan počitka in odprtosti za Gospoda - Jahveja in za njegovo besedo. Judovska sobota se začne v petek zvečer in se konča v soboto zvečer.

a) V prvi vrsti je to *dan počitka od dela*, kakor pomeni že beseda sama (hebr. *shabbat* = prenehati, mirovati). Opira se na poročilo o stvarjenju. Tako beremo v 2 Mz 20, 8-11, ko spregovori o Desetih Božjih zapovedih takole:

“Pomni, da boš posvečeval sobotni dan! Šest dni delaj in opravljaj vsa svoja dela! Sedmi dan pa je sobota za Gospoda, tvojega Boga: ne opravljaj nobenega dela ne ti ne tvoj sin, ne hči ne hlapec ne dekla ne živina ne tujec, ki biva znotraj tvojih vrat! Kajti v šestih dneh je Gospod naredil nebo in zemljo, morje in vse, kar je v njih; sedmi dan pa je počival; zato je Gospod blagoslovil sobotni dan in ga posvetil”.

b) Na drugih mestih pa najdemo poudarek na *družbeni in ekonomski funkciji* sobote:

“Sedmi dan pa je sobota za Gospoda, tvojega Boga: ne opravljaj nobenega dela, ne ti ne tvoj sin, ne tvoj hlapec..., da si odpočije tvoj hlapec in tvoja dekla kakor ti!” (5Mz 5,14).

“Šest dni opravljaj svoje delo, sedmi dan pa počivaj, da si odpočije tvoj vol in osel in si oddahne sin tvoje dekle in tujec” (2Mz 23,12).

c) Predvsem pa je sobota postala s Sinajsko zavezo *znamenje zaveze z Bogom*:

“Spominjaj se, da si bil suženj v egiptovski deželi in da te je Gospod, tvoj Bog, izpeljal od ondod z močno roko in s stegnjenim laktom: zato ti je Gospod, tvoj Bog, zapovedal sobotni dan praznovati!” (5Mz 5,15).

Praznovanje sobote dobi svoj najgloblji pomen kot spominjanje zaveze, ki jo je Bog sklenil z izvoljenim ljudstvom. Bila je znamenje, po katerem se je to ljudstvo razlikovalo od drugih narodov. Kdor jo je prelomil, ga je doletela smrtna kazen, saj pravi:

“Kdor jo oskruni, mora umreti; ... kdorkoli opravlja sobotni dan kako delo, mora umreti” (2Mz 31, 14-15).

č) Sobota pa ni veljala samo za dan počitka, ampak tudi za *“svet shod”*, *“počitek v čast Bogu”*:

“Šest dni naj se opravlja delo, sedmi dan pa je popoln počitek s svetim shodom; počitek je za Gospoda po vseh vaših prebivališčih” (3Mz 23,3).

Tako so v jeruzalemskem templju ob sobotah darovali takoimenovano *“sobotno žgalno daritev”* (4Mz 28,9-10: dve enoletni jagnjeti in dve desetinki bele moke). Tisti pa, ki so bili oddaljeni in v času izgnanstva pa so se v soboto zbirali k sobotnemu bogoslužju: branju Božje besede in molitvi.

4.2 Trije judovski romarski prazniki

4.2.1 Pasha

Beseda PASHA izhaja iz hebrejske besede "pesah" in pomeni "iti mimo, prizanesti." 14. nisan je pomladanski praznik:

a) Nomadska ljudstva:

Pasha je pastirski praznik, ki so ga Judje (še pred prihodom v Egipt) slavili ob pomladanski polni luni. Jahveju⁴ so žrtvovali enoletno jagnje (ali kozliča), da bi si tako zagotovili njegov blagoslov pri čredah. Podboje hišnih vrat so pomazali z jagnjetovo krvjo, da bo odganjala od njih vsakršno nesrečo in zlo. Njegovo meso pa so pojedli med naglo gostijo.⁵

b) Poljedelska ljudstva so v zahvalo za prve pridelke darovala Bogu prvi ječmenov snop in nato sedem dni jedli samo opresnike, zato se imenuje tudi "dan opresnikov". Pred tem praznikom so bili dnevi čiščenja - vse je moralo biti počiščeno in novo.⁶ Po izhodu iz Egipta pa je opresni kruh pomenil, da so ga naredili mimogrede, saj niso imeli časa da bi se skvasil. Kvas povzroči, da testo nabrekne. Znamenje nabreklosti pa je tudi znamenje napuha in grešnosti.

c) Pasha je za Jude izhod iz Egipta: iz jarma hlapčevanja, iz "hiše sužnosti" proti obljubljeni deželi, to je, da postane znamenje mesijanske odrešitve. To zavest so budili preroki. Pasha ni bila le golo spominjanje, temveč svojevrstno ponavzočenje Jahvejevega zgodovinskega posega in klic k osebnemu notranjemu osvobajanju. Poživljala je upanje, da bo v pashalni noči prišel Mesija in vzpostavil dokončno odrešenje.

Velikonočno slavje so Judje obhajali 14. NIZANA (od polovice marca do polovice aprila).

Dnevi pred 14. nisanom so bili takozvani dnevi čiščenja. Vse ostanke kvašenega kruha so sežgali (da bi ne ostalo kaj starega).

Popoldne so v jeruzalemskem templju opravili velikonočno daritev: poglavar je žrtvoval jagnje, duhovniki pa so njegovo kri izlili pri daritvenem oltarju. Žrtvovano jagnje so še isti večer pripravili za velikonočni obred (pashalna večerja), ki se je začel po sončnem zahodu.

⁴ Ime Jahve niso izgovarjali, ampak Adonaj, ki pomeni moj Gospod.

⁵ Če se spomnimo Egiptovskih nadlog (Žabe, komarji, muhe, kuga, toča, kobilice,...), ki jih opisuje 2 Mz knjiga (pogl. 7-10), vidimo da je med njimi še ena posebna, to je smrt egiptovskih prvorojencev, tudi faraonovega. Toda pred tem dogodkom Bog sporoči Mojzesu in Aronu naj posredujeta ljudstvu, da si naj priskrbe vsaka družina jagnje, pomaže podboje vrat in praznuje pasho - Gospodov mimohod (2 Mz 12). Nato je sledil izhod Izraela iz Egipta (noč bedenja - 2Mz 12,42).

⁶ V času kralja Ezekija (700 pr. Kr.) so obhajali praznik opresnikov skupaj s pastirskim praznikom (uživanje jagnjeta) (prim. 2 Krn 30).

4.2.2 Praznik tednov ali žanjcev (Šavuot, Pentecoste - Binkošti)

Sedem tednov po Veliki noči so praznovali praznik sedmih tednov ali Pentecoste. To je bil praznik zahvale za žetev, hkrati pa praznik veselja, ki so ga obhajali v templju z različnimi daritvami (3Mz 23, 15-21).

Pozneje je ta praznik bil združen s spominom na prejem postave ali Tóre (pentatevh), zaveze pod Sinajem in Desetih zapovedi.

4.2.3 Šotorski praznik (15. tišri: sept.-okt.)

Gre za poljedelski praznik, praznik trgatve (5Mz 16,13-15). Začne se ob polni luni sedmega meseca (Tishri) in traja sedem dni (15. Tishri). V tem tednu so Judje bivali pod šotori:

“Prebivajte sedem dni v šotorih iz vej; vsak kdor je rojen v Izraelu, naj prebiva v šotorih, da bodo vedeli vaši potomci, da sem dal Izraelovim sinovom prebivati v šotorih, ko sem jih izpeljal iz egiptovske dežele!” (3Mz 23,42-43).

V mnogih skupnostih je navada brati v pesniški obliki vseh 613 zapovedi (pozitivnih in negativnih), kolikor jih vsebuje Pentatevh in ki so jih Judje dolžni spoštovati.

4.3 Ostali letni prazniki

Poleg teh treh veselih praznikov je v judovskem koledarju nekaj manj veselih praznikov:

4.3.1 Novo leto (Roš ha-šana)

Iz prvotnega judovskega koledarja je moč sklepati, da so Judje obhajali Novo leto 1. tišri-ja, to je na dan prve polne lune v jesenskem mesecu (naš september ali oktober). O tem nam poročata 3. in 4. Mz knjiga, četudi direktno ne omenjata imena praznika:

“Prvi dan sedmega meseca vam bodi slavnosten počitek, spomin s trobentanjem, svet shod! Nobenega hlapčevskega dela ne opravljajte in darujte ognjeno daritev Gospodu!” (3Mz 23,24-25; prim 4 Mz 29, 1-6).

Na prvi dan judovskega leta se spominjajo stvarjenja sveta.

4.3.2 Spravni dan (Jom Kipur)

Deset dni po začetku leta, to je 10. tišrija, Judje obhajajo spravni dan Jom Kipur v postu in preživijo nekaj časa v sinagogi, da bi dobili odpuščanje za svoje grehe. Toda Bog odpušča le grehe zoper Njega. Grehi zoper bližnjega ostanejo, saj je zanje treba prositi odpuščanje svojega bližnjega.

Gre za dan popolnega počitka od dela, dan spokornosti in liturgičnega shoda. V 3 Mz 16 najdemo podroben opis obreda tega dneva. Samo na ta dan je smel stopiti veliki duhovnik v presveto za zagrinjalo. Tam je daroval enega mladiča za svoje grehe in za grehe duhovnikov, ter pokropil skrinjo zaveze s krvjo darovane živali. Nato je stopil v presveto, kjer je daroval kadila. Nato izbere kozla, enega za spravni dar ljudstva, drugemu pa naloži vse krivde ljudstva in ga pošlje v puščavo.

Jom Kipur ali spravni dan ostane tudi po uničenju templja (leta 70 po Kr.) zelo pomemben dan v judovskem liturgičnem koledarju. Dnevi med prvim in desetim

dnevom meseca tišri-ja so spokorniški. Pa tudi sam spravní dan se obhaja v postu, z dolgimi molitvami in branjem Svetega pisma in z izpovedjo grehov.

4.3.3 Praznik posvetitve templja (Hanuka ali praznik luči)

V prvi knjigi Makabejcev vidimo, kako je Juda s svojimi brati šel po zmagi nad sovražniki z vso vojsko v Jeruzalem, da očisti opustošeno in oskrunjeno svetišče (tempelj). Postavili so nov oltar in posvetili notranjščino templja in dvore (1Mak 4,48-51).

Nato so ga 25. dne v devetem mesecu, to je kaslev, leta 148, to je leta 164 pred Kristusom, točno tri leta po oskrunjenju templja, na novo posvetili in darovali prve daritve na novem oltarju žgalnih ali spravnih daritev.

“Osem dni so obhajali posvečenje oltarja, z veseljem prinašali žgalne daritve ter darovali mirovne in hvalne daritve” (1Mak 4,56).

“Juda in njegovi bratje in vsa izraelska občina so sklenili, naj se obhajajo dnevi posvečenja oltarja v svojem času leto za letom osem dni od 25. dneva meseca kaslev z radostjo in veseljem” (1Mak 4,59).

Praznovanje se nanaša na zgodovinska dogajanja in na čudež, ki naj bi se zgodil v templju v Jeruzalemu. V drugem stoletju pred Kristusom je uspelo Judom izgnati tujce z njihovimi tujimi navadami. Neka léščerba na osmerokrakem svečniku v templju je takrat gorela celih osem dni, pa čeprav je bilo olja le za en dan. Praznik torej ne proslavlja vojaške zmage, temveč zmago luči nad temo, duha nad materijo, zmago šibkejšega nad močnejšim. Ob prazniku, ki se obhaja decembra, obdarujejo otroke, tako da je tudi tu nekakšen posvetni paralelizem med judovskim praznikom in Miklavžem oz. Božičem.

4.3.4 Praznik “PURIM” - “praznik usod” (judovski pust)

Gre za rešitev Judov od načrtovanega naklepa Amana, ki je hotel pokončati Mardoheja in njegovo ljudstvo. Kraljica Estera pa je našla milost pri kralju Asuerju, tako da je dal kralj prav največjega nasprotnika Judov, Amana, obesiti na vislice, ki jih je pripravil za Mardoheja.

Tako se Judje spominjajo vsako leto 14. in 15. adarja (zadnji dan v letu) rešitve judovskega ljudstva po rokah Estere. Praznik imenujejo “praznik žreba” in “dan veselja in pogostitve” (Es 9, 16-32). Zaradi srečnega konca, to je, da ni prišlo do fizičnega iztrebljenja Judov, podčrtujejo zlasti materialno plat praznovanja, to je, da pripravijo dobro praznično kosilo, izmenjajo slaščice itd. Ob tej priložnosti se Judje, in zlasti otroci, našemijo.

4.3.5 Dan žalovanja (TESHA-BEAB)

Devetega v mesecu AB (naš julij-avgust) se Judje spominjajo štirih katastrof v njihovi zgodovini, ki so se izvršile na isti dan:

- razdejanje prvega templja leta 586 pred Kr.;
- razdejanje drugega templja leta 70 po Kr.;
- zatiranje judovskega upora proti Rimu leta 135 po Kr.;
- izgon Judov iz Španije leta 1492.

To je dan posta. Žalovanje pride do izraza predvsem pri bogoslužju v sinagogi ob branju odlomkov iz knjige Žalostink.

Kar zadeva začetek leta Judje delijo: začetek liturgičnega leta, to je spmladi, v mesecu nisanu, začetek splošnega (ali poljedelskega) leta pa se začne v jeseni 1. tišrija (2Mz 23,16).